

The safety of inhabitants and the urban space design – Good practices

Kamil Kielek

Ph.D. Student, Jan Kochanowski University of Kielce, Poland.

Email: kamil.kielek.96@gmail.com

Keywords

City, Urban Space, Safety, Inhabitant.

Article History

Received on 14th October 2022

Accepted on 15th November 2022

Published on 7th December 2022

Cite this article

Kielek, K. (2022). The safety of inhabitants and the urban space design – Good practices. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 10(6), 15-20. <https://doi.org/10.18510/hssr.2022.1062>

Copyright @Author

Publishing License

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Abstract

Purpose of the study: The main purpose of the article is to present the functional and spatial factors that significantly affect the shaping of safe spaces in the city.

Methodology: The article was prepared using a literature review on urban public space context as one of the most important aspects of the city. “Desk research” is the method that was used to analyse.

Main findings: Safe spaces in the city focus on safety determinants such as space and function. Space means a selected place where residents do not feel comfortable after dark. The function, on the other hand, indicates the specific socio-economic conditions of the inhabitants.

Application of the study: This article refers to social life: officials, entrepreneurs, non-governmental organizations, activists, and in particular, the inhabitants of the city. The content contained in the article may be useful to the inhabitants of the city.

Originality/Novelty of the study: The city is a “space” that can be perceived through the prism of various criteria. The article may inspire further research and investigations in the field of the security of urban spaces.

Bezpieczeństwo mieszkańców a projektowanie przestrzeni miejskiej- dobre praktyki

Kamil Kielek

Szkoła Doktorska UJK, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach.
Email: kamil.kielek@ujk.edu.pl

Słowa kluczowe

Miasto, bezpieczeństwo w mieście, przestrzeń miejska.

Historia artykułu

Otrzymano 14 października 2022

Przyjęto 15 listopada 2022

Opublikowano 7 grudnia 2022

Cite this article

Kielek, K. (2022). The safety of inhabitants and the urban space design – Good practices. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 10(6), 15-20.

<https://doi.org/10.18510/hssr.2022.1062>

Copyright @Author

Publishing License

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International License](#)

Streszczenie

Cel badawczy: Przedmiotem rozważań są bezpieczne przestrzenie w mieście. Głównym celem artykułu jest przedstawienie czynników funkcjonalnych i przestrzennych, które w istotny sposób oddziałują na kształtowanie bezpiecznych przestrzeni w mieście.

Metodologia: Artykuł przygotowano w oparciu o literaturę przedmiotu na temat bezpiecznych przestrzeni w mieście. Do analizy wyników zastosowano metodę „desk research”.

Główne wnioski: Bezpieczne przestrzenie w mieście skupiają się głównie na czynnikach determinujących bezpieczeństwo takich jak przestrzeń i funkcja. Przestrzeń oznacza tu wybrane miejsce, gdzie mieszkańcy po zmroku nie czują się komfortowo. Funkcja zaś, wskazuje na konkretne warunki społeczno-ekonomiczne mieszkańców.

Zastosowanie badania: Dany artykuł odnosi się do życia społecznego: urzędników, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, aktywistów a w szczególności samych mieszkańców miasta. Treść zawarta w artykule może być przydatna dla mieszkańców miasta.

Oryginalność badań: Miasto jest przestrzenią, która może być postrzegana przez pryzmat różnych kryteriów. Artykuł może inspirować do dalszych badań i dociekań w sferze bezpieczeństwa przestrzeni miejskich.

Wstęp

Miasto jak przestrzeń spełnia różnorodne funkcje. Jedną z najważniejszych jest funkcja bezpieczeństwa, która daje podstawy do zrównoważonego rozwoju jego mieszkańców (Schreiber, 2022). Organizacja przestrzeni miejskiej wymaga przestudiowania doświadczeń miast z pozytywnymi i negatywnymi efektami. Na szczególną uwagę zasługują w tym względzie doświadczenia polskich miast, które wymagają podjęcia wielu działań naprawczych.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie czynników - funkcjonalnych i przestrzennych, które w istotny sposób oddziałują na kształtowanie bezpiecznych przestrzeni w mieście.

Rozumienie współczesnego miasta

Miasto jest przestrzenią, która może być postrzegana przez pryzmat różnych kryteriów, przy czym najważniejsze z nich określa miasto jako przestrzeń z intensywną zabudową (kryterium budowlane). Tak rozumianą przestrzeń kształtują następujące warunki: gospodarcze, przyrodnicze, komunikacyjne, obyczajowo-prawne, ekonomiczne a w szczególności te dotyczące bezpieczeństwa (Gutowski, 2006, s. 18-20).

Rozwój miasta zależy od współpracy i współdziałania wielu „aktorów” życia społecznego: urzędników, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, aktywistów a w szczególności samych mieszkańców. Nierzadko zdarza się, że poszczególne grupy mają odmienne potrzeby a ich cele wzajemnie się wykluczają. W takich sytuacjach konieczne jest szukanie nowych rozwiązań, które zapewnią równowagę między ładem ekologicznym, gospodarczym i społecznym. Miasta skupiają się na podnoszeniu jakości życia i potrzebach swoich mieszkańców, chcą być miejscami przyjaznymi, które gwarantują wysoką jakość życia. Dlatego miasta muszą zapewniać łatwy i szybki dostęp do usług, zasobów mieszkalnych, transportu, edukacji czy służby zdrowia. Dodatkowo muszą poszerzać i uatrakcyjnić możliwości spędzania czasu wolnego, w tym ofertę kulturalną i sportową. Muszą też „przyciągać” nowych mieszkańców oraz inwestorów – a to z kolei wymaga tworzenia korzystnej sytuacji na rynku pracy, wiąże się z zasobami wykwalifikowanej kadry oraz dostępem do wiedzy i technologii. Duże znaczenie ma przyjazna administracja, ale także współistnienie na rynku innych firm, których obecność gwarantuje odpowiednią dla rozwoju biznesu atmosferę (<https://um.warszawa.pl/waw/strategia/polityka-rozwoju-miasta>). Współczesne miasto powinno zatem zapewniać dobre usługi mieszkaniowe, edukacyjne, społeczne, z efektywnym systemem transportowym a w szczególności powinno zapewniać bezpieczeństwo swoich mieszkańców (Greco & Bencardino, 2014, s. 580-581).

Tabela 1: Koncepcje współczesnych miast

Koncepcja	Cel główny	Cechy przestrzenne	Cechy społeczne	Cechy ekonomiczne
Miasto zrównoważone	Środowisko, społeczeństwo,	Kompaktowe, zróżnicowane	Relacje społeczne	Dobrobyt, wzrost gospodarczy

	gospodarka	zagospodarowanie, różnorodność Przestrzenna, tereny zielone		
Miasto cyfrowe	Informacje	Infrastruktura ICT	Społeczeństwo informacyjne	Swobodny przepływ zasobów
Miasto połączone	Szybkie sieci komunikacyjne	Sieci transportowe, komunikacyjne, infrastruktura ICT	Wysoka mobilność	Swobodny przepływ zasobów
Miasto globalne	Gospodarka	Instytucje o zasięgu międzynarodowym, wysoki wskaźnik urbanizacji	Wysokiej średniej klasy specjaliści	Swobodny przepływ kapitału, wzrost gospodarczy
Miasto odporne	Odporność	Infrastruktura techniczna wrażliwa na elementy środowiska oraz wyposażone w urządzenia przeciwdziałające zagrożeniom		
Miasto kreatywne	Gospodarka	Rozwinięte obszar działalności biznesowej, szeroka sieć wyspecjalizowane firmy, powiązanie zagospodarowania ze specyfiką Przemysłów kreatywnych	Klasa Kreatywna	Wzrost gospodarczy, konkurencyjność

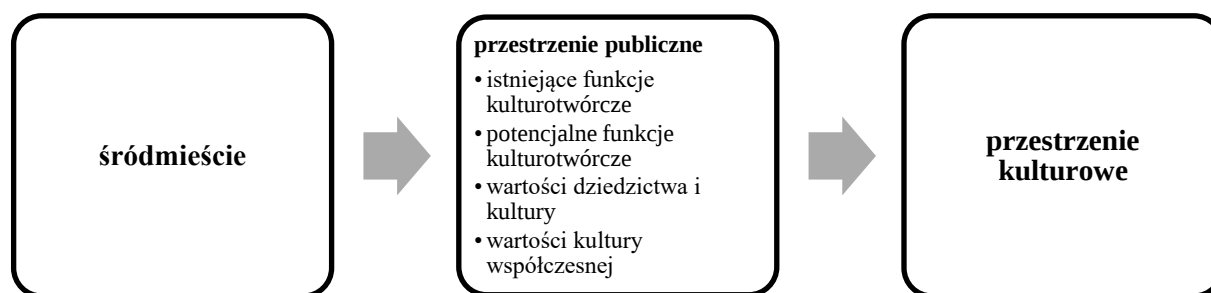
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (Sikora-Fernandez, 2019, s. 124-125).

Należy podkreślić, iż aby przestrzeń miejska była atrakcyjna dla mieszkańców, powinna zawierać następujące atrybuty:

- wysoka estetyka, uporządkowanie, przyjazność dla mieszkańców, przekładające się na wizerunek wewnętrzny miasta,
- nasycenie przestrzeni publicznych w aktywności akceptowane i realizowane przez mieszkańców powodujące, że miasto staje się ośrodkiem żywym i pełnym energii. Ważną rolę można tutaj przypisać aktywnościom kulturalnym, dzięki którym przestrzeń staje się dynamiczna, zaskakująca, dostarczająca mieszkańcom i odwiedzającym nowych wrażeń,
- łączenie w przestrzeni dziedzictwa kulturowego miasta z nową, odważną architekturą o wysokiej jakości będącą świadectwem swoich czasów oraz spuścizną dla następnych pokoleń,
- integrowanie przestrzeni realnej z przestrzenią wirtualną, w tym umożliwienie mieszkańcom i odwiedzającym korzystania z zasobów miasta dzięki rozwiązaniom w przestrzeni wirtualnej (Wrana, 2013, s. 9-11).

Bardzo ważne jest to, aby miasto, a w szczególności śródmieście stwarzało warunki do wykorzystania istniejących wartości kultury, które kształtują tożsamość i indywidualizm danej przestrzeni. Takie działanie wpłynie korzystnie nie tylko na poprawę wyglądu przestrzeni, ale przede wszystkim na jej właściwe społeczne ożywienie (Pazder, 2008, s. 23).

Rysunek. Przestrzeń publiczna a przestrzeń kulturowa w śródmieściu

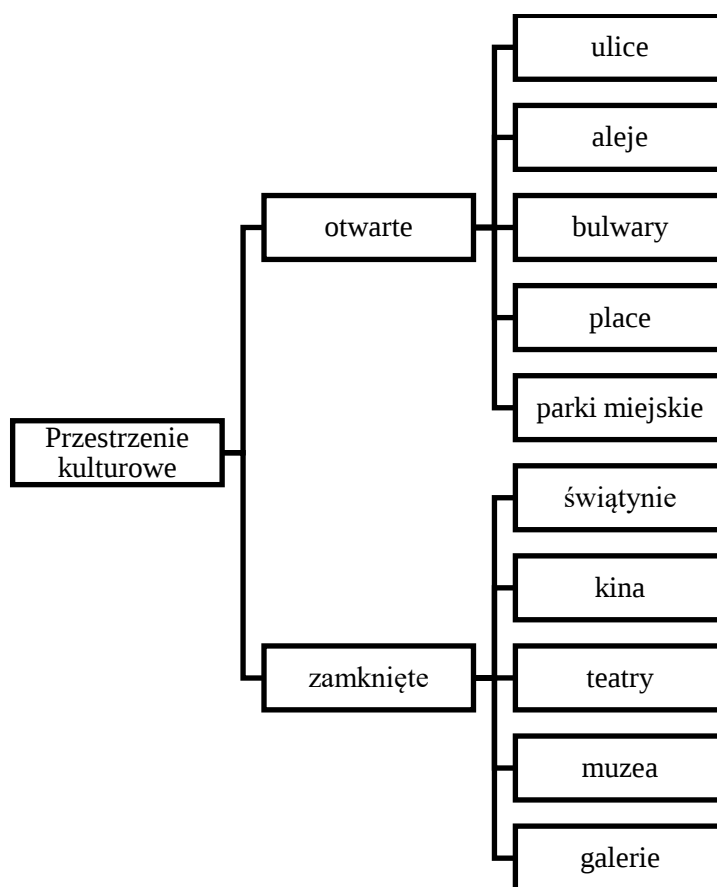
Źródło: (Pazder, 2008, s. 24).

Należy podkreślić, iż organizacja przestrzeni publicznej, jej kształtowanie w mieście wymaga szczególnego podejścia (Collier & Gruendel, 2022). W tym względzie na uwagę zasługują następujące pytania:

- gdzie podejmowane są decyzje na temat tego, jaki jest kształt i wyposażenie przestrzeni publicznej?
- jakie determinanty decydują o racjonalnym gospodarowaniu przestrzenią w miastach?
- Jaką funkcję pełni przestrzeń miejska (jest celem czy środkiem) w kształtowaniu porządku i rozwoju?

Aby odpowiedzieć na powyższe pytania należy przeanalizować różne aspekty. Zasadniczym z nich jest tzw. „odtworzalność” przestrzeni miejskiej, która może powodować konflikty społeczne, co ma wpływ na bezpieczeństwo w przestrzeni miejskiej. Układ urbanistyczny można bowiem zaprojektować, natomiast społeczność, która z tej przestrzeni korzysta ma interesy indywidualne i zbiorowe, które nie zawsze idą ze sobą w parze. Zagospodarowanie przestrzeni miejskiej jest zatem ciągłym kompromisem między interesami sfery publicznej a interesami sfery prywatnej oraz interesami jednostki a interesami zbiorowości (Kaczmarek, 2012, s. 11-12).

Rysunek. Otwarte i zamknięte przestrzenie kulturowe w śródmieściu

Źródło: (Pazder, 2008, s. 24).

Przestrzeń miejska w Polsce

Przyjmuje się, że okresem początkowym, uznawanym za punkt kulminacyjny w formowaniu współczesnej przestrzeni miejskiej jest rewolucja przemysłowa, a w konsekwencji urbanizacja, czyli procesy które nakreśliły wszystko to, co kryje się dziś pod pojęciem miasta. Wszystko za sprawą uprzemysłowienia polskich miast, które w XIX w. przyczyniło się do zmiany ogólnych zasad tworzenia i rozwoju ośrodków miejskich. Wówczas potężny wzrost nowych miejsc pracy w zawodach pozarolniczych stworzył lokalnym społeczeństwom szansę na lepsze życie. Skutkiem tego był ogromny napływ ludności do miast, co ze względu na pośpieszną budowę zakładów i fabryk, a także osiedli mieszkaniowych, przyczyniło się do wielkiego chaosu przestrzennego. Dopiero w późniejszym okresie pojawiały się obawy mające związek z prawdopodobieństwem pogorszenia się warunków życiowych lokalnych społeczności oraz deformacji estetyki miejskiej, co w rezultacie mogłoby przeobrazić się w wybuch frustracji społecznych. Niepokoje te znacząco wpłynęły na późniejsze działania jakie podjęli urbaniści. Dlatego też, kolejnym etapem ewolucji miejskiej była renowacja budynków, a także wdrożenie przepisów prawnych obejmujących sposoby budowy stref mieszkaniowych dla klasy pracującej. Znaczącym etapem były też lata 60. i 70. XX w. Wówczas dostrzeżono, iż konieczny jest powrót do historycznie wypracowanych wartości przestrzeni, czego istotą powinna być integracja lokalnej społeczności. Tym samym, odpowiadając na powstające obostrzenia, podjęto próbę wskrzeszenia wartości kulturowych, tożsamości lokalnej czy waloru, jakim jest różnorodność miejsc. Opisane konwersje, w szczególności te z XX w., doprowadziły do przełomu przestrzennego i modernizacji miejskiej infrastruktury (Rajek, 2017, s. 494-495).

Nowe koncepcje kształtowania struktury przestrzennej miast wywodzą się z krytyki zjawisk zachodzących w wielu krajach na świecie już od lat 50. XX wieku. Te negatywnie oceniane procesy, polegające między innymi na suburbanizacji, związanej z rozpraszaniem się zabudowy, dotknęły wiele miast na świecie dużo wcześniej niż w Polsce. Efekt „urban sprawl” był wyrazem problemów, jakie przyniósł rozwój XIX-wiecznych miast przemysłowych i skutkiem koncepcji urbanistycznych, które miały uzdrowić te miasta, co w rezultacie stopniowo prowadziło do ich rozrastania się i rozpraszania. Koncepcje urbanistyczne z przełomu wieków XIX i XX były reakcją na narastające problemy związane z niekontrolowanym rozwojem miast przemysłowych, otwierając drogę urbanistyce współczesnej (Solarek, 2011, s. 52).

Polska przestrzeń wymaga podjęcia wielu działań naprawczych. Podejmowane aktualnie działania w głównej mierze polegają na częściowej realizacji założeń nowego urbanizmu (new urbanizm). Wskazany nurt urbanistyki cechuje się prostymi zasadami, które po odpowiednio skoordynowanym wdrożeniu umożliwiłyby wypracowanie wewnętrznych zasad kształtowania przestrzeni miast i być może zmniejszyłyby skalę niepożądanych zjawisk. Działania te powinny polegać na kompleksowej rewitalizacji centralnych dzielnic miast, a przede wszystkim na zwiększeniu ich atrakcyjności w celu odejścia od trendu, jakim jest zasiedlanie na peryferiach aglomeracji. Ponadto koniecznością jest przekształcanie przestrzeni miast w sfery wielofunkcyjne, tak by całość stała się „osiedlem spacerowym”. Przestrzeń miejska powinna być więc miejscem przyjaznym dla pieszych, co można osiągnąć poprzez wprowadzanie stref wolnego ruchu bądź definitywnego wyłączenia ruchu kołowego, zwiększenie ilości przejść dla pieszych, budowy kładek, przejść podziemnych itd. Ponadto wszelkie budynki usługowe, publiczne, jak i tereny rekreacyjne powinny być rozlokowane w taki sposób, aby mieszkańcy podróżujący pieszo lub komunikacją miejską mogli z nich bez przeszkód korzystać. Aktualnie, rewitalizacja polskich miast polega na modernizacji struktur fizycznych, czyli renowacji elewacji budynków, wymiany chodników bądź napraw dróg miejskich i wprowadzaniu drobnych usprawnień w poszczególnych częściach miast. Coraz częściej tworzy się też w Polsce przestrzenie innowacyjne, czego nieodłącznym czynnikiem jest postęp technologiczny. Możliwość przekształcenia terenu z wykorzystaniem nowatorskich materiałów czy aranżacja skomplikowanych struktur przyczyniają się do uwydatnienia przestrzeni. Co więcej, istotnym znaczeniem dla współczesnej urbanistyki jest systematyczny wzrost roli układów komunikacyjnych, a miasta nieustannie zmagają się z nadmiarem zmotoryzowanych użytkowników. Rezultatem tego jest infrastruktura komunikacyjna, która stała się jedną z dominujących w strukturze przestrzennej, zaś czynnikiem określającym atrakcyjność danej lokalizacji jest odległość od głównych ulic. W związku z tym, również władze polskich miast coraz częściej wprowadzają strefy wyłączone z ruchu kołowego, jak również decydują się na wprowadzanie rozmaitych ulg promujących korzystanie z komunikacji publicznej (Rajek, 2017, s. 511).

Powyższe rozważania wskazują, iż przestrzenie miejskie w Polsce, ze względu na postępujące negatywne zjawiska, znajdują się w fazie kryzysu miast, choć równocześnie rozpoczęły częściową realizację założeń idei ich odnowy. W przypadku polskich miast obligatoryjne jest podjęcie działań wzmacniających pozycję aglomeracji jako promującą wizję miast otwartych, bezpiecznych, integrujących, bez barier i dla różnorodnych grup społecznych (Rajek, 2017, s. 511-512).

Mając na względzie polską przestrzeń miejską wskazuje się, że jej cechami specyficznymi są: podłoże historyczne, następstwo zaniedbania regulacji prawnych związanych z brakiem zachowania ładu przestrzennego oraz mentalność polskiego społeczeństwa. Pierwszą właściwość należy rozumieć jako wytwór procesów socjalistycznej urbanizacji i industrializacji, przy czym ważne jest to, iż każdy z nich był efektem przemysłowej polityki. Zarządzanie ekspansją miast prowadzone było przez nadrzędne służby planowania, tworząc w rezultacie szereg negatywnych skutków społeczno-przestrzennych. Pośród nich należy wskazać monotonię architektury, krótkowzroczne osiedlanie się lokalnej ludności bez uwzględnienia preferencji lokalizacyjnych czy jakościowych, unifikację osiedli mieszkaniowych, jak również nieproporcjonalną funkcjonalizację użytkowania przestrzeni. Dopiero w późniejszym okresie, któremu towarzyszyło wprowadzenie mechanizmów rynkowych, jak również autonomia powiązana z inwestowaniem – miasta zaczęły ulegać przemianom. Drugim elementem są nieprawidłowe regulacje prawne. Na uwagę zasługuje w tym względzie stan zagospodarowania przestrzennego. Jednym z kluczowych potwierdzeń tej tezy jest fakt, iż obecne regulacje znacząco przyczyniły się do widocznego już dziś, a stale rosnącego chaosu przestrzennego miast. W głównej mierze problem ten polega na wydawanych decyzjach na budowę, które często nie są adekwatne do stanów rzeczywistych. Jednak oprócz sieci zabudowy mieszkaniowej, problem ten dotyczy również wielkich inwestycji, których lokalizacja wymaga również poprawy jakości usług transportowych i sieci ulicznej, czego często nie uwzględniają plany miejscowe. Trzecia właściwość polskiej przestrzeni dotyczy podejścia ludności do kwestii bezpieczeństwa. Polskie społeczeństwo ma upodobanie, często paradoksalne, w postaci naznaczania i przedłużania przestrzeni prywatnej kosztem przestrzeni wspólnej. Polacy odczuwają potrzebę wyznaczania granic, wskazując, iż przestrzeń wspólna jest gorsza i niczyja, więc musi posiadać zarządcę (Rajek, 2017, s. 497-498).

W badaniach na temat bezpieczeństwa bardzo często pojawiają się miejsca publiczne. W literaturze można znaleźć odwołania do terenów zielonych (parków) (Rout & Galpern, 2022), śródmieścia, dzielnicowych rynków pełniących funkcję handlową i terenów komunikacyjnych.

W miastach tereny zieleni przestają być wykorzystywane po zapadnięciu zmroku z powodu niskiego poczucia bezpieczeństwa. Ludność ma tendencje do odczuwania obawy w miejscach niekoniecznie najbardziej niebezpiecznych i czuje się bezpiecznie w miejscach, które są szczególnie zagrożone przestępczością. Mieszkańcy bezpiecznie czują się w centrum miasta. Kwestia znajomości miejsca i częstotliwości jego odwiedzania wydaje się być kluczowa. Sąsiedztwo, obszar najbliższy miejscu zamieszkania, jest obszarem z jednoznacznie wysokim poczuciem bezpieczeństwa. Ludność

podświadomie uznaje miejsce swojego zamieszkania za bezpieczne, czasem mimo potwierdzonej statystykami policyjnymi zupełnie odwrotnej sytuacji. Pora dnia ma duże znaczenie w kwestii poczucia bezpieczeństwa. Zasadniczo człowiek czuje się bezpieczniej w ciągu dnia, szczególnie w przypadku poruszania się po najbliższej okolicy. Przykładowo mieszkańcy dużych osiedli blokowych uważają je za bezpieczne w ciągu dnia, a niebezpieczne w nocy. Największe zagrożenie odczuwane jest po zmierzchu i jest większe w miejscach publicznych niż w najbliższym otoczeniu. Obszary zagrożone przestępczością unikane są przede wszystkim w nocy.

Zakończenie

Czynnikami determinującymi bezpieczeństwo w mieście są przestrzeń i funkcja. Przestrzeń oznacza konkretną lokalizację (np. park miejski), która po zmroku powoduje, że mieszkańcy nie czują się w niej bezpiecznie. Funkcja oznacza konkretne warunki społeczno-ekonomiczne mieszkańców, które sprzyjają generowaniu lub rozwiązywaniu możliwych konfliktów społecznych.

Bibliografia

1. Bogacka, E. (2017). Problematyka badawcza z zakresu poczucia bezpieczeństwa człowieka w przestrzeni miasta. *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica*, 27, 147–148. <https://doi.org/10.18778/1508-1117.27.10>
2. Collier, S. J., & Gruendel, A. (2022). Design in government: City planning, space-making, and urban politics. *Political Geography*, 97. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2022.102644>
3. Definicja i koncepcje rozwoju miast, <https://um.warszawa.pl/waw/strategia/polityka-rozwoju-miasta> z dn. 26.08.2022.
4. Greco, I., & Bencardino, M. (2014). The paradigm of the modern city: SMART and SENSEable Cities for smart, inclusive and sustainable growth. *Lecture Notes in Computer Science. Computational Science and its Applications*, 8580, 580–581. https://doi.org/10.1007/978-3-319-09129-7_42
5. Gutowski, B. (2006). Przestrzeń marzycieli. Miasto jako projekt utopijny. Oficyna Wydawnicza Feniks. Warszawa. 18–20.
6. Kaczmarek, S. (2012). Kultura gospodarowania przestrzenią w mieście. *Studia Miejskie*, 5, 11–12.
7. Pazder, D. (2008). Rola przestrzeni kulturowych w kreacji współczesnego śródmieścia. *Czasopismo Techniczne*, 105, 24.
8. Rajek, M. (2017). Przestrzeń miejska w realiach polskich—współczesne uwarunkowania a perspektywa rozwoju. t. 16, Nr 26, 494–512. <https://doi.org/10.15804/siip201724>
9. Rout, A., & Galpern, P. (2022). Benches, fountains and trees: Using mixed-methods with questionnaire and smartphone data to design urban green spaces. *Urban Forestry & Urban Greening*, 67. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127335>
10. Schreiber, S. (2022). Re-designing urban open spaces to act as green infrastructure - the case of Malta. *Transportation Research Procedia*, 60. <https://doi.org/10.1016/j.trpro.2021.12.020>
11. Sikora-Fernandez, D. (2019). Szanse i zagrożenia wdrażania koncepcji smart city w Polsce, [w:] (red.) J. Danielewicz, D. Sikora-Fernandez. Zarządzanie rozwojem współczesnych miast. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. Łódź. 124–125.
12. Solarek, K. (2011). Współczesne koncepcje rozwoju miasta. *Kwartalnik Architektury i Urbanistyki*, 56, z. 4, 52.
13. Wrana, K. (2013). Uwarunkowania i procesy rozwoju miast. *Śląskie Studia Regionalne*, 4(1), 9 - 11.